

Предраг Крстић

АСОЦИЈАТИВНИ
ФИЛОЗОФСКИ РЕЧНИК
УЧЕНИКА ОВДАШЊИХ

СТОЈЦИ

Стојци су *Стиоци*, филозофска школа која се протегла кроз велики период антике, а њихов представник, уместо да буде „Стоик”, у радости блаженог кеза постаје „Стојко”. Сувише су „и” и „ј” звучно близу да би се у адолесцентној доби одолело привлачности таквог њиховог новог крштења. При томе, наравно, није уопште битно што је такав еротски, не ни призив, него пре одзвук, готово потпуно супротстављен ауторецепцији ове формације филозофа и њиховом учењу, свакако оном његовом делу који се тиче мудрачког идеала апатичности. Патетично потентни постају лакши за памћење и, додуше, преблизу два опасностима: опасности да се сасвим сроди са својом шифром-лозинком те се таквима представе и професору и, друго, да се побркају са оном групацијом филозофа којој читавим својим трајањем жестоко опонирају и која, такође, жестоко опонира њима. У приватности свести, наиме, и ова потоња се, често без шале, мислећи да управо тако и треба, везује за исти генитални регион и орган(он). И онда се појављују...

ЕПИКУРЦИ

Епикурци су, јасна ствар, заправо *еџикурејци*, којима је одузет један слог. Будући да су именовани по оснивачу школе, Епикуру, могли би заиста бити и епикурци, као Турци или црнци, али се због непријатних асоцијација (али, опет, зашто и коме непријатних?), у нашем језику радије одлучујемо за стратегију додавања слогова, као и рецимо у случају становника Меркура. Уосталом, они се сами, епикурејци или епикурци, с обзиром на своју доктрину, уопште не би бунили против оваквог свог „србизовања”; напротив. Једино што и овде, као и свуда, детабуизацију речи треба да прати јасна свест о разлици смисла, поигравању конвенцијама – њихово познавање и прозирање, духовитост – оно негеачко бивање начисто, колико год и где год је то могуће, како стоји ствар са значењима. А не (з)брка, не рећи:

Конфузије

За *Конфуција* или *Конфуција* или *Кунџ Фу Цеа*, свеједно, само не оно горе. Исто тако, не:

Asterix

Не:

Анаксимандрџи

Нити:

Анаксимандрон

... што су све начини на које се преименује понеки од оних филозофа који носе збиља егзотична и међусобно сродна имена. Некако с почетка прозопопеје филозофирања, испоставило се да прво иде *Анаксимандар*, па онда *Анаксимен*, да би им се мало касније придружио

још и *Анаксагора*. Фрка. Горе наведени њихови инвентивни називи више функционишу као нека врста кросперсоналне синтезе, као хибридни ентитети који сведоче о кардиналном неразликовању. А звуче као да би могли бити... Исто као што...

IBID

... звучи као Платонов дијалог, нарочито онима који почињу да читају филозофска штива, а хитају да парадирају знањем. Платон је заиста писао „Ијона”, па „Федона”, и све тако неке списе архаичних наслова; што не би и „Ибида”, који се уосталом стално појављује у фуснотама... Необавештени и увлачењу склони штребер се ваљда касније и постиди, када сазна шта то заправо значи – *истио*, на *истиом месту*, од латинског *ibidem* – када сазна да то није, као што се учинило, властито име, да се уопште не тиче личности, да је не ословљава и не описује. Или се пак уопште не постиди јер стида нема него, вероватније, настави да позира, фолирајући се да се подразумева да он зна о чему се ради него је, ето, баш хтео да се нашао... Као у случају једне заиста успеле досетке, која је наишла на разумевање професора, а коју он, штребер, сам никако није могао да провали:

ЧОВЕК КОЈИ СУШИ КОСУ ФЕНОМ

Шта ће тај у филозофији? Па то је један посебно ми драг одговор на питање шта је то „феномен”. Он, тај одговор, зна да је погрешан, али зна и да је духовит; он се више не либи грешке и зна да је филозофија у доборој мери језичка парада или, како су склони неки да је виде, лингвистичка патологија, али је и слобода, кадрост да се игра и пре свега да се уопште

пита за порекло и значење речи, да се открива наталожена историја проблема испод саморазумљивих термина. Или да се макар – а чак и да је само то, уопште не би било мало – открије њихова наопака и неодговорна употреба. Као у речи „феноменално”, коју је данас тешко, готово немогуће одвојити од обичаја приписивања таквог атрибута нечему изузетном, сјајном, изванредном... Сада мора да уследи онај досадни и поучни део. „Феномен” долази од старогрчког израза који се потом варира у свим језицима и који је изворно указивао на „појаву”, на оно – неко – нешто што се јавља, по-јављује, па што онда може и да се при-виђа, при-чињава, односно да буде и привид или причин. А „феноменално” је онда тек оно „појавно”. Исто као што и „сензација” и „сензационално” не значе оно што данас значе (аха, може ли се тако рећи?), не нешто немогуће, невероватно, неочекивано и, по правилу, пожељно. И с том, као и са свим другим значајним речима, мора се проћи исти пут као са „феноменом”/„феноменалним” и доспети до *sensusa*, до чула; мора се отписати читав онај громопучателни пртљак на који помишљамо за рачун тек „нечег што се осећа”, и то као осет, а не као *лајиноамеричкосеријско* осећање. Само то. Ништа спектакуларно; односно управо спектакуларно, у његовом опет изворном значењу, чулном, оном да је реч о нечем што се тиче погледа, призора, гледања. Једно, дакле, непрестано свођење речи на њихова изворна, што изворнија значења, једна вежба етимологије термина и историје развоја појмова, један сада рад уназад, где се они наноси и вишкови смислова изљушћују, а потом изнова сагледавају у својој исп(реп)летености. Једна рефлексивна делатност онога што се, дакако, опет погрешно схвата као...

ЗАТВАРАЊЕ

То је, веровали или не, најчешћи превод за *редукцију*, вероватно при томе помешану и са *рескрикцијом*, и обично некако асоцирану са стопирањем дотока гаса и воде. Нешто, било шта кад се редукује, указује на немаштину и стога никако не ваља. Да је реч о „свођењу” – математичком, логичком, аргументативном, којем год – да је реч о нечему што је управо с обзиром на мање или више забавне неспоразуме неопходно, преко потребно и када се ради о филозофској терминологији, то дође касније. Или не дође. У другом случају, „редуковању” се складно придружи...

СВЕ ШТО ИМА ВЕЗЕ СА ШТЕДЊОМ

Односно, према (н)овом тумачењу, *рационализам*. У земљи у којој се стално позива на *рационализацију*, *ratio*, разум је неодвојив од штедљивости, од неарчења, од пажљивог поступања са струјом и са свиме што мањка. Па тако и рационализам у свести полазника готово аутоматски постаје заступање таквог поступања. Није то лишено ни неке ненамераване, случајне и, дакле, саме себи скривене истине, или макар домишљатости. На крају крајева (ако неко доспе до краја, до савремене филозофије), показаће се да нису ретки мислиоци који су, у свету који је обележен инструменталним разумом и његовим фаталним последицама, врхунац рационалности детектовали у штедљивом баштињењу оних ресурса који су претекли после његове суверене и безобзирне доминације.

ФАТА

Кад поменуемо *фајлално*... И уопште, тај виц-лик резервисан за приглупу жену одређене нације, одједном изазове смешак – желим да

верујем, не на примисао о стварној њеној вези са било којим филозофским садржајем – и кад је реч о фатализму, када је реч о фаталистима нарочито, ваљда као згодној кованици за „поборнике Фате”, и када је реч о *амор фаџи* и о свим сличним сложајима, као некаква њихова п(а)рамајка. Судбина, судбоносно, судбинско, усудно, то све тек ваља научити, па и изведенице становишта које говори о таквој предодређености и неизмењивости. Односно, становишта које из нашег угла гледано, говори о мањку слободе и вишку нужде, заправо, не ни мањку него недостатку и не ни вишку него апсолутном важењу онога што се у нашем делању колико често толико и накарадно именује као:

ОНО ШТО СЕ МОРА

Неретко се, дакле, без икакве шеге тврди да се такав случај скраћено одређује као *морално*. Тада оно, то од „мора” морално, има посебан нагласак, дугосилазни ваљда, на „а”. Ако је среће, временом изгуби и нагласак и везу са „морањем”, а успостави са „моралом”. А у посебно драгоценим случајевима, увиде се и муке са придевима уопште, муке са придевањем које се оснива на оним странцизмима који сличне неким нашим основама... И као што морал изгуби у придевском облику „л”, тако исти модус може да изгуби и прогута и „к”. На пример у речи...

СЕПТИЧКИ/А/О

Она, та реч, као дакле присвојни придев, било да се тиче становишта, аргумента или позиције, испрва редовно добија тај облик, мада се додуше ређе греша када је реч о самој оријентацији или њеном припаднику. Скептицизам и скептик, скептици, то је још у реду, али кад се такво уче-

ње приписује неком или нечем, сам језик вуче у ону одговарајућу и фреквентније помињану јаму... Што можда опет у некој варијанти није сасвим погрешно, само ако, никад довољно нагласити, постоји намера и ако повезивање није мешање, само, дакле, ако се игра уместо да се из недаће неуго довија, само, укратко, ако се зна појмовни и симболички садржај и онога што је *скейиичко* и онога што је септичко, и онога што има везе са сумњом и онога што порекло свог назива дугује старогрчкој ознаци за смрадно, гадно, распадајуће... А онда, односно у том идеалном случају, заиста би се могло рећи да и за једно и за друго, и за оба истовремено, може да важи:

МОЖ ДА БУДЕ АЛ НЕ МОРА ДА ЗНАЧИ

Опет, наравно, посебно акцентована синтагма која, макар једно време, макар испрва, заиста функционише као друго име *филозофије*. Шта се друго и могло очекивати од једне делатности која се хвали својом неодређеношћу и која се, на жалост ученика, као таква учи у понеким школама? Ако се удостоје да искрено одговоре шта мисле о њој, чак и пре него што дефинитивно дигну руку од ње, или на њу, обично већ после пет часова изнуђеног интересовања или обзирног стрпљења, добијамо управо такав традиционални одговор. Или онај други, неодвојиво скопчан с њим, барем једнако познат и безмало у народни обичај, у компулзивни гест, у хитни механизам одбране прерасли одговор, којим чак и они који никада нису видели сламу, установљују да је реч о млаћењу празне сламе, као да пуна слама гарантује смисао и као да је млаћење једина смислена активност. Премлаћивање, уосталом, уопште није далеко од оваквог држања, које се не либи да *другачије* прогласи замлаћивањем. У сваком случају, такву озлоглашеност фило-

зофија заслужује пре свега својом некорисношћу, а испод тога још и нечим одбојнијим: препознавањем, узнемирујућом слутњом да се ту ради о могућностима и са могућностима, да се ради са свим могућим и о свему могућем, да нема нужде и да нема извесности, да се указује једна тако рећи паранаучна или метанаучна област у којој се прописује и чијим најбољим изданцима царује отвореност, те ју је упркос силном и непропитаном господарском пориву захватања, немогуће ухватити ни за главу ни за реп (акценат!), чије је постојање, њене главе и репа, па и главе и репа „уопште”, уосталом такође сумњиво... Благодарехи истој оној школи која се некада давно зарекла да ће чинити управо обрнуто, свикли и набаждарени на дефинисано и дефинитивно, а не на инфинитивно, саздани тако да морају бити неглагонаклони према филозофској предаји макар једнако онолико колико ни она не би нашла разумевања за њих, ученици у сусрету са филозофијом понављају образац оних старијих и неучених: јагме се за спасоносне, упокојавајуће одреднице, о којима не мора даље да се мисли. Свест о таквој властитој кондиционираности и шагачење с њом, можда ипак могу да укажу на шансу да се прескочи властити удес. Оно дешено и оно удешено да се деси...